

Fərmanlı Ləman Afət qızı

Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti

rlferman9395@gmail.com

ÇEXİYA- MƏŞHUR TURİZM DESTİNASİYASI KİMİ

Açar sözlər: turizm, iqtisadiyyat, müalicə, Çexiya

Key word: tourism, economy, treatment, Czech Republic

Ключевые слова: туризм, экономика, лечение, Чешская Республика

Giriş: Səyahət və turizm dünyanın əksər ölkələrində mühüm iqtisadi fəaliyyətdir. Birbaşa iqtisadi təsiri ilə yanaşı sənaye əhəmiyyətli dolayı təsirlərə malikdir. Turizmin ÜDM-ə birbaşa qatqısı Milli Hesabatda da bildirildiyi kimi otellər, hava yolu şirkətləri, aeroportlar, turizm agentlikləri və birbaşa məşğul olan əyləncə və rekreasiya xidmətləri kimi turizm xüsusiyyətli sektorlar vasitəsilə mümkündür [2,s.2].

Cədvəl 1. Turizm və səyahətin iqtisadiyyata birbaşa qatqısı (2017)

Çex Respublikası (CZK mld, 2017)	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018E
1. Ziyarətçi ixracatı	167.4	156.7	159.0	165.7	169.2	175.2	177.3
2. Daxili xərclər	103.9	104.1	101.2	108.7	112.0	117.9	122.2
3. Daxili turizm istehlakı (=1+2)	271.3	260.7	260.2	274.4	281.2	293.1	299.5
4. Turizm təminatçıları tərəfindən satınalmalar, idxal olunan əmtəələr daxil olmaqla	-152.8	-146.5	-145.0	-152.8	-156.3	-162.7	-166.5
5. Turizmin ÜDM-ə birbaşa qatqısı (=3+4)	118.5	114.2	115.2	121.5	124.9	130.4	133.1
6. Digər təsirlər (birbaşa& dolayı)	125.6	121.0	122.1	128.8	132.3	138.1	141.0
7. Kapital qoyuluşu	38.7	36.4	36.9	48.2	45.6	46.8	47.2
8. Dövlətin işçi xərcləri	27.7	28.2	28.4	29.3	30.1	31.4	32.0
9. Dolayı xərclərdən ixrac məhsulları	-20.4	-17.0	-19.0	-16.3	-16.2	-16.7	-17.3

Mənbə: Travel and Tourism Economic Impact 2018. Czech Republic. p 12.

Ölkə Avropanın ən çox ateist inanlı vətəndaşları üzrə 2-ci pillədədir. Buna görə də kilsə və monstrlarla zəngin olan Çexiyada bu tikililər konsert zalı, muzey və oxşar məqsədlərlə istifadə edilir. 6-15 yaş arası təhsil məcburi olan ölkədə oxuyub yazmağı bilən əhali 99% təşkil edir. Çexiya ümumi olaraq güvənli və cinayət işlərinin azlığı ilə fərqlənməsi də turistlərin buraya marağını artıran amillərdən biridir.

Çexiyada olmaq orta əsr Avropa memarlığı və tarixi ilə tanışlıq üçün gözəl imkan deməkdir. Ölkə tarixi abidələri və muzeyləri ilə beynəlxalq turizmdə xüsusi şöhrət qazanıb. Ərazisində yalnız qəsər və qalaların sayı iki minə çatır. Ölkənin bir çox bölgələrində qorunub saxlanılan qədim tikililər Çexiyanı sehrli

istirahət məkanına çevirib. Bu gün Çexiya təbiət gözəllikləri həvəskarlarına istirahət və dinclik, ilin hər mövsümündə idmanla məşğul olmaq imkanı da təklif edir. Praqa, Çex Krumlovu, Kutna, Qora Telq kimi zəngin tarixə malik şəhərlər ölkəyə gələn qonaqlarda da böyük maraq doğurur. Çexiya Respublikasının paytaxtı Praqa isə əsl memarlıq salnaməsidir. Çexiyanın əsas turizm zonaları - Respublikanın paytaxtı Praqa, Qərbi Çexiya, Şumava dağları, Filizli dağları və Sudet bölgəsidir.

Ölkənin paytaxtı olan Praqa dünyanın ən məşhur destinasiyalarından biridir. Praqaya addımını qoyanda başa düşürsən ki, bu, turistlər şəhəridir. Praqanı çox vaxt “şəhərlər şəhəri” adlandırmaqla onun memarlıq və mənəvi zənginliyini və xüsusilə bənzərsiz cazibədarlığını vurğulamağa çalışırlar. Praqa tarixi-memarlıq abidələri, muzeylər, parklar, gözəl körpülər, yaraşıqlı meydanları olan dünyanın ən gözəl şəhərlərindən biridir. Onun qədim və zəngin tarixi, şəhər memarlığında öz əksini tapmışdır: burada qotik və barokko üslubunda tikilmiş və İntibah dövrünə aid binalar çoxdur. Yeni dövrə aid olan bir sıra məşhur, gözəl memarlıq abidələri və heykəllər Praqaya xüsusi gözəllik verir [1,s.187].

Praqa qrad (Qradçanı) Vltavanın sol sahilinin yüksəkliklərində salınmış Praqanın tarixən üçüncü rayonudur. Burada Çexiyanın ən böyük qalası olan möhtəşəm Praqa (əvvəlki Kral) Qrad yerləşir. Qradçanın turistlər tərəfindən ən çox sevilən yerlərindən biri Premonstrat ordeninin Poqorjelçdə yerləşən Straqoskiy Monastrı (1140-cı ildə əsası qoyulub, XVII əsrdə yenidən qurulmuş) və Çex Ədəbiyyat Muzeyidir (1679-cu il). Praqa qradında – bina, məbəd və istehkam kompleksləri öz əzəmətini qoruyur. Çexiyada hər kvadratmetrə düşən memarlıq və tarixi abidələrin (Zlata küçəsi, Müqəddəs Vita kilsəsi, şəkil qalereyası və s.) sayına görə ən sıx yer məhz buradır. Bu gün Çexiya Prezidentinin iqamətgahı olan bu qəsr çex krallarının və Müqəddəs Roma İmperiyasının imperatorlarının iqamətgahı olub. Deyilənə görə, bu, sahəsinə görə dünyada ən böyük prezident iqamətgahıdır, habelə dünyada ən böyük qəsrdir. Qradın ən qədim hissəsində Müqəddəs Vita kafedral kilsəsi yerləşir. Bu gözəl qotik tikili şəhərin “vizit kartı”dır.

Troya Praqanın kənarında yerləşən amma nüfuzlu və ən yaşıl rayonlarındanıdır. Troya qalası (1685-ci il) - səliqəli bağçalı və erkən barokko üslublu möhtəşəm saraydır. Qalada XIX əsr çex incəsənətinin daimi koleksiyası yerləşdirilmişdir. Qalanın qarşısında heyvanların təbii həyatının izlənməsi mümkün olan açıq yerli zoopark var. Burada çox sayda teatr və konsert yerləri fəaliyyət göstərir: Milli Teatr, Dövlət Operası, Qara Teatr, Kukla Teatrı, Laterna Magika Teatrı, Spiral Teatrı, Rudolfinum (Dvorjakın adına Konsert Salonu), Bələdiyyə Evi (Smetananın adını daşıyan Salon), “Daş zəngli ev” və s. Marian meydanında Klementinum kilisəsində yerləşən Müqəddəs Havel kostyolunda və ya Müqəddəs Martin Kilsəsində Kamera musiqisini dinləmək olar. Karl abidəsinin arxasında kostyolda Karlova körpüsündə hər gecə orqan konsertləri təşkil olunur.

Son vaxtlar festivallar, konfranslar, sərgilər və tədbirlər keçirməklə də Praqaya turistlər cəlb edilməkdədir. Praqada keçirilən ən böyük festivallar içərisində “Fotograf festivalı”, “Pivə festivalı”, “Milli azlıqların beynəlxalq festivalı” “Işıq festivalı” aid etmək olar.

Bu istiqamətdə həmçinin müxtəlif musiqi tədbirləri keçirilməkdədir. Hər il dünyanın müxtəlif ölkələrindən qaraçı ansambları "Xamoro" festivalında iştirak etmək üçün Praqaya toplaşır. Çexiyada musiqi çox populyar incəsənət növüdür. Dünyagörmüş insanlar deyir: “Hər bir çex musiqiçidir”. Bu deyim çexlərin musiqiyə məhəbbətini lakonik şəkildə xarakterizə edir. 1946-cı ilin may ayından bəri bir çox ölkələrin musiqiçiləri, sənətseverləri Praqaya gəlir və burada konsert proqramlarında, musiqi tədbirlərində - “Praqa Baharı» festivalında iştirak edirlər. Dram və baletə gəlincə, o, təkcə Praqada deyil, həm də Bohemiya və Moraviyanın bir neçə şəhərində də çox gözəl təqdim olunur. Çexiyada kukla teatrlarının da zəngin ənənəsi var. XVIII əsrdən bəri səyyar fəaliyyət göstərən Çexiya kukla teatrları müasir dövrdə peşəkar sənət ocaqları kimi geniş tanınır.

Çexiya istehsalının dördüdə üçünü ixrac edən olduqca açıq bir iqtisadiyyata sahib olmaqla xarici sərmayəçilər üçün çox cəlbedici ölkədir. Ölkə Avropa Birliyi ölkələrinə nəzərən inkişaf etmiş, adambaşına düşən gəlirə görə yüksək gəlirli iqtisadiyyata sahibdir.

Çexiya başdan-başa mineral bulaqlarla zəngindir. Bu çeşmələr Moraviyada, Mərkəzi Bohemiyada, hətta ölkənin şimalında da var. Lakin müalicəvi sular ən çox Qərbi Bohemiyadakı “kurort üçbucağı”nda cəmləşib: Karlovı Varı, Marianskiye Lazne və Frantişkovı Lazne şəhərləri.

Bu kurortlar xüsusilə standart müalicə- sağlamlıq deyil artıq yeni istiqamətdə müalicələr tətbiq etməyə başlamışdılar. Buraya müalicə ilə paralel olaraq əyləncə və spanı da daxil edirlər. Yəni əvvəlkindən fərqli olaraq əyləndirərək, əhval ruhiyəni qaldıraraq sağlamlığın bərpa edilməsinə diqqət ayırırlar.

Karlovi Varı sanatoriya şəhəridir, onun bütün həyatı tarixi mərkəzdə cəmlənib, müalicəvi bulaqların əksəri buradadır. Tipik şəhər mənzərəsi belədir: yeraltı sularla isinən və qışda da donmayan Tepla çayının sahilində yavaş-yavaş gəzişən kurortun qonaqları. Şəhərin hər addımında otellər, qonaq evləri və kirayə

verilən mənzillər yerləşir. Onların ümumi sayı 2 min obyektəndən çoxdur. Otellər arasında ən qədimi və ən məşhuru “Imperial” və qrand-otel “Pupp”, 2006-cı ildə Ceyms Bond haqqında filmlərdən birinin çəkildiyi “Kazino Royal”dır. Karlovı Varıda istirahət edənlərin 90 faizi Rusiya və keçmiş Sovet İttifaqı vətəndaşlarıdır. Burada almanlar da az deyil. Karlovı Varı təkcə müalicə və istirahət deyil. Bu şəhər həm də kinofestivalı və “Moser” şüşə istehsalı ilə məşhurdur. “Thermal” otelində hər ilin iyul ayında keçirilən kinofestival “A” kateqoriyasına aid edilir və bura ulduzlar toplaşır. Müxtəlif illərdə Karlovı Varıda Mel Gibson, Con Travolta və digər məşhurların olması hər kəsin dilindən düşmür. Karlovı Varıda keçirilən beynəlxalq kinofestivalın “Ən yaxşı film” üçün əsas mükafatı “Büllur qlobus”dur. Artıq neçə ildir ki, o, məşhur şüşə fabriki “Moser”də istehsal edilir.

Karlovı Varıdan 48 kilometr məsafədə daha bir kurort şəhəri Marianskiye Lazne yerləşir (“Lazne” çex dilində “hamam” deməkdir). O, Çexiyanın ölçüsünə görə ikinci kurort şəhəridir. Marianskiye Laznenin yerləşdiyi vilayət həddən artıq mənzərəli və müalicəvi təbii bulaqları ilə son dərəcə zəngindir. Kurortun yaxınlığında 60, özündə isə 40 çeşmə var. “Marianske-Lazne” kurortu böyrək xəstəlikləri, qadın xəstəlikləri, ürək-damar xəstəlikləri və b. xəstəliklərin müalicəsi sahəsində ixtisaslaşmış. “Luqaçovitsa” kurortunda astma, yuxarı tənəffüs yolları və digər xəstəliklər müalicə edilir. “Teplıçe” kurortu isə termal suyun köməyi ilə dayaq-hərəkət sistemi xəstəliklərinin müalicəsi sahəsində ixtisaslaşmış. “Yanske-Lazne” kurortunda da uşaqlarda dayaq-hərəkət sistemi xəstəlikləri, böyüklərdə iflic və s. xəstəliklər müalicə edilir. Tərkibində karbon dioksid, mineral duz və dəmir olan bu çeşmələrin əksəri Karlovı Varıdakı bulaqlardan fərqli olaraq soyuqdur. Şəhər üç tərəfdən iynəyarpaqlı sıx meşə ilə əhatə olunub. Buranın havası əvəzlənməzdir, fitonsidlərlə doludur. Marian-Lazne və ya Marienbad tarix və müasirliyin qovuşduğu, məzuniyyət keçirməyin, idman və gəzinti ilə məşğul olmaq üçün əla şəraitin olduğu və bütün bunları zəngin mədəni proqram ilə birləşdirən yerdir.

Qərbi Bogemiyanın müalicə üçbucağının digər məşhur şəhəri olan Frantişkovı Lazne zərif neo-klassik kalonyalar, baxımlı parklar, sakitlik, istirahət və rahatlama hissi bəxş edir. Johan van Goethe burada olarkən şəhəri “Yer üzünün cənəti” adlandırmışdır.

Burada özünü ən az 20 soyuq mineral mənbənin, birinci sinif təbii palçıqın və müalicəvi xüsusiyyətlərə sahib gazların rahatladıcı təsirinə buraxa bilərsiniz. Bunların hamısı əzələ- onurğa sistemi, ürək- damar xəstəlikləri və sonsuzluq daxil olmaqla ginekoloji xəstəliklərin müalicəsində yararlıdır [3].

Yerli palçıq müalicələri termik, kimyəvi və mexaniki təsirlərə malik olan ənənəvi müalicəvi üsuldur. Palçıq müalicəsi palçıq və mineral suyun qalın bir qarışıq birləşməsindən ibarətdir ki, bu da bədən istiliyindən əhəmiyyətli dərəcədə yüksək olan bir temperatura qədər qızdırılır. Müalicə əzələlərin hərəkətililiyinə və müalicə olunan toxumalarda ağrıya müsbət təsir göstərir. Bununla belə zərif spa evləri itirilən canlılığınızı bərpa etmək, bədəni cavanlaşdırmaq və zehni stressdən azad etmək qarantiyası verən əyləncəli prosedurlar təklif edir.

Nəticə etibarilə il beynəlxalq turizm Çexiyanın sosial-iqtisadi inkişafına müsbət təsir edən ən mühüm sahələrin başında gəlir. Başda dərkətmə, müalicə-sağlamlıq növlərinə diqqət ayırmaqla ölkənin turizm siyasətində turist axınlarının gücləndirilməsi istiqamətində ciddi tədbirlər görülməkdədir.

Ədəbiyyat:

1. Məmmədov C.A, Soltanova H.B, Rəhimov S.H “Beynəlxalq turizmin coğrafiyası”. (527) Bakı 2002
2. Travel and Tourism Economic Impact 2018. Czech Republic. p 2
3. <https://www.czechtourism.com/t/frantiskovy-lazne-frazenbad/>

Czech Republic like a popular tourism destination

Summary

Tourists always interested in Czech Republic where it is either one of the political and economic of European or is one of the leading countries in terms of tourism industry that has strategic geographical position, substantial industrial culture, fundamental historical monuments and nature. Tourism in the Czech economy is a major source of income. The country's treatment tours have a strong leadership position among other European countries. Recreation in Czech balneological resorts for health restoration means high quality service, affordable prices, hospitable indigenous people, as well as excellent climatic conditions. In recent years, the Czech Republic has been boosting the flow of tourists through various exhibitions, festivals and events.

Чехская Республики как популярное туристическое направление **Резюме**

Чешская Республика, являющаяся одной из ведущих европейских стран как в политической, так и в экономической, а также туристической сферах, всегда была в постоянном интересе туристов благодаря своему стратегическому географическому положению, солидным традициям промышленности, глубоким историческим памятникам и природе. Туризм в чешской экономике является основным источником дохода. Лечебные туры страны занимают прочные лидерские позиции среди других европейских стран. Отдых на чешских бальнеологических курортах для оздоровления означает высокое качество обслуживания, доступные цены, гостеприимные коренные народы, а также отличные климатические условия. В Чешской Республике различные виды выставок, фестивалей и мероприятий стимулируют поток туристов в страну.

Rəyçi: b.m.R.K. Ağasıyeva